

Asia: VN/12900/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan näkemykset sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Pirkanmaan hyvinvointialue pitää ehdotettua muutosta perusteltuna nykyisessä henkilöstötilanteessa. Kelpoisuusehdot täyttävien sosiaalityöntekijöiden ja tilapäisesti sosiaalityöntekijöiden ammatissa työskentelevien henkilöiden saatavuus on ollut jo pitkään iso ongelma. Lastensuojelulain asiakasmitoituksen kiristyminen sekä vuonna 2023 Valviran verkkosivuilla julkaistu tiukentunut tulkinta tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimimisesta on heikentänyt tilannetta entisestään. Sosiaalityöntekijäpula on koko maassa ja Pirkanmaalla vakavin lastensuojelussa. STM:n toukokuussa 2024 toteuttaman kyselyn mukaan tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivien työtehtävät jakoutuivat kaikkiin sosiaalityön tehtäviin, painottuen kuitenkin lapsiperheiden palveluihin ja lastensuojeluun.

Pirkanmaan hyvinvointialue kuitenkin katsoo, että muutoksen tulisi olla määräaikainen sillä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölainsäädännön kokonaisuudistuksen tulisi olla ensisijainen keino vastata sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöpulaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammatissa toimimisen edellytysten ja normien tulisi olla yhdenmukaiset.

Ehdotettu muutos mahdollistaisi sellaisten henkilöiden toimimisen tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä, jotka ovat jo suorittaneet soveltuvan sosiaalialan korkeakoulututkinnon ja sen lisäksi hyväksytysti sosiaalialan perus- ja aineopinnot sekä käytännön harjoittelun. Lisäksi henkilöt, joilla on soveltuvan korkeakoulututkinnon ja hyväksytyjen sosiaalityön perus- ja aineopintojen lisäksi riittävä käytännön kokemus ja ammattitaito, voisivat toimia tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä. Tilapäisen toimimisen edellytys laajenee myös muihin kuin tutkinto-opiskelijoihin. Tämä tarkoittaisi käytännössä esimerkiksi sitä, että hyvinvointialueilla jo työskentelevät sosionomit, jotka ovat suorittaneet avoimessa yliopistossa vaaditut sosiaalityön opinnot ja harjoittelun tai joilla on vaadittujen opintojen lisäksi jo pitkä käytännön kokemus sosiaalialasta, voisivat työskennellä tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä. Ehdotettu muutos voi toimia myös motivoivana tekijänä

esim. avoimen yliopiston sosiaalityön opintoihin hakeutumisessa ja tukee näin sosionomien urakehitystä.

Ehdotettu muutos helpottaa osaltaan henkilöstön saatavuusongelmia hyvinvointialueilla, mutta on tarkoitettu vain väliaikaiseksi ratkaisuksi akuuttiin henkilöstöpulaan, jossa koulutus- ja kelpoisuusvaatimukset täyttäviä työntekijöitä ei ole aktiivisesta rekrytoinnista huolimatta saatavilla.

Pirkanmaan hyvinvointialue kiinnittää huomion siihen, että ehdotettu muutos ei kuitenkaan tarkenna tilapäisenä työskentelyn vuoden määräaika, jonka on todettu olevan palvelujen järjestämisen näkökulmasta haasteellinen ja aiheuttanut epäselvyyttä etenkin valvontalain uudistuksen jälkeen. Mikäli laissa edelleen säilyy ajatus, että sosiaalityöntekijän tehtävään voidaan palkata tilapäisesti sosiaalityöntekijän kelpoisuusehdot täyttävä henkilö korkeintaan vuodeksi, olisi tätä kohtaa tarpeen tarkentaa. Koulutus- ja kelpoisuusvaatimukset täyttäviä työntekijöitä ei ole aktiivisesta rekrytoinnista huolimatta aina saatavilla, niin että esimerkiksi määräajoin toistuvakaan julkinen haku tuottaisi kelpoisuusehdot täyttäviä hakijoita. Tällöin sama sijaiskelpoinen henkilö voi olla edelleen käytettävissä ja on tarpeen palkata uudestaan, joko vuodeksi tai lyhyemmäksi aikaa. Kuinka pitkään kyseisiä tilapäisiksi tarkoitettuja määräaikaissuusia voidaan jatkaa? Tulisiko tehtävien ketjuttamiselle asettaa raja etenkin silloin, jos sama henkilö jatkaa tehtävässä? Viime vuonna voimaan tullut Valviran tarkennettu tulkinta tilapäisyydestä on Pirkanmaan hyvinvointialueella huomiomme mukaan johtanut siihen, että monet henkilöt ovat saattaneet opintonsa valmiiksi ja myös tämä kannustavuus on hyvä säilyttää. Rekrytoinneissa vastaan tulee myös edelleen henkilöitä, jotka ovat vuosien ajan tehneet tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtäviä ja esimerkiksi aktiivinen opintojen loppuun saattaminen voi tuntua sitä hankalammalta, mitä pidempi aika opintojen aloittamisesta on kulunut. Jos keskeneräisillä opinnoilla voi tehdä loputtomasti sosiaalityöntekijän tehtäviä, voi motivaatio tutkinnon loppuun saattamiseen olla heikko.

Määräaika tulisi tarkentaa viimeistään sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölakien kokonaisuudistuksen yhteydessä. Yhtenä mahdollisuutena on myös se, että määräaika poistetaan, joka voisi mahdollistaa suunnitelmallisemman henkilöstön kehittämisen ja sitouttamisen työnantajaan, mukaan luettuna tuen opintojen loppuunsaattamiseen työn ja opintojen yhteensovittamisen uusilla malleilla. Asiakkaiden näkökulmasta kyseiset ratkaisut varmistaisivat asiakassuhteiden jatkuvuutta.

Yhteenvetona Pirkanmaan hyvinvointialue toteaa:

Lakimuutos toteutuessaan mahdollistaa sen, että sosiaalityöntekijänä tilapäisen toimimisen edellytykset laajenevat myös muihin kuin tutkinto-opiskelijoihin. Lakimuutoksen linjaukset voivat helpottaa hyvinvointialueiden mahdollisuuksia järjestää lakisääteisiä sosiaalipalveluja ja parantaa asiakkaiden palvelujen saatavuutta.

Lakiehdotuksessa tulisi kuitenkin selkiyttää määritelmiä sijaistuksien keston tulkinnasta ja määräajoista. Määräajoista voisi säätää siten, että tilapäisenä työskentelyn ajalliset reunaehdot ovat

selkeät ja yksiselitteiset. Terveysthuollon ammattihenkilölaissa ja asetuksessa määräaikoja ei ole. Vaihtoehtoisesti lakimuutosasia voitaisiin valmistella osana ammattihenkilölain kokonaisuudistusta. Tilapäisesti sosiaali- ja terveydenhuollon laillistetuissa ammateissa työskentelemisen määräaikoja ja niistä säätämistä voisi tarkastella yhteneväisesti eri sosiaali- ja terveydenhuollon ammattien osalta osana sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölakien kokonaisuudistusta.

Lausunnonantajan näkemykset voimaantulosta

Pirkanmaan hyvinvointialue toteaa, että asetuksen voimaantulon aikataulu on kannatettava.

Onko lakiehdotuksen olennaisia vaikutuksia arvioitu riittävästi? Mitä muita olennaisia vaikutuksia lakiehdotuksella voidaan arvioida olevan?

Pirkanmaan hyvinvointialue pitää ehdotukseen liittynyttä kahden miljoonan euron valtiontalouden säästöä epärealistisena ja sen perusteluja puutteellisina. Esityksessä todetaan, että hyvinvointialueilta saatujen tietojen mukaan tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivien henkilöiden palkka on pääsääntöisesti sama kuin laillistetuilla sosiaalityöntekijöillä (sivu 32). Kuitenkin perusteluissa todetaan, että tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimiville työntekijöille olisi mahdollista käyttää alemmaa palkkatasoa, josta voisi olla jatkossa aikaisempaa suurempi säästöhyöty hyvinvointialueille (sivu 28).

Pirkanmaan hyvinvointialue katsoo, että esitetyt, hyvinvointialueiden rahoituksesta vähennettävät säästöt eivät ole perusteltuja. Hyvinvointialueiden palkkauskäytännöt ovat poikenneet toisistaan. Pirkanmaan hyvinvointialueella palkka on määräytynyt tehtävän vaativuuden ja tehtävänkuvauksen perusteella ja jatkossakin tulisi työnantajalla olla mahdollisuus muokata työnkuva ja tehtävän vaatavuudet asiakkaiden tarpeita vastaavasti. Tämän ei pitäisi olla asetuksella säädettyä, vaan työnantajan harkinnan mukaista.

Muita yleisiä huomioita lakiehdotuksesta?

Pirkanmaan hyvinvointialue kiinnittää huomion siihen, että lakimuutos tehdään tilanteessa, jossa sosiaali- ja terveysministeriö on valmistelemaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölainsäädännön kokonaisuudistusta. Uudistuksessa arvioidaan uudelleen ja yhteensovitetään sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevat säännökset. Myös tilapäisesti laillistetun ammattihenkilön tehtävissä toimiminen huomioidaan uudistuksessa. Nyt esitetty muutos tulee olemaan, ja Pirkanmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan sen tuleekin olla väliaikainen.

Lähtenmäki Riikka

Pirkanmaan hyvinvointialue - sosiaali- ja terveystoiminnan varahenkilö Juha Kinnunen